

FILMOTECA PER A LES ESCOLES

2021-2022

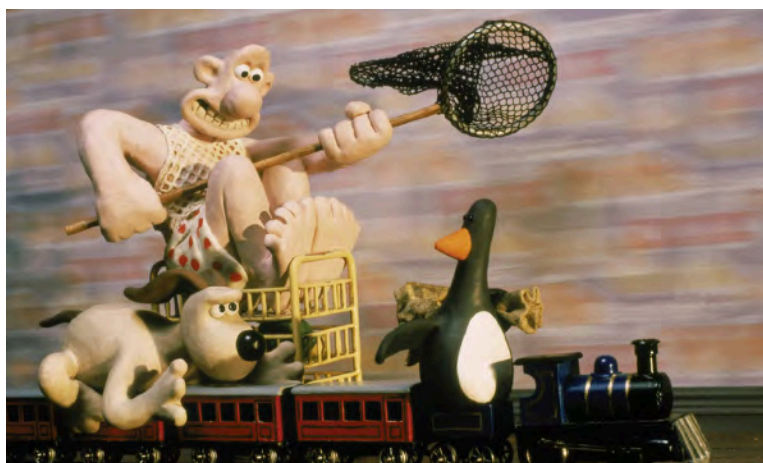
FilmoTeca
de Catalunya

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

REDESCOBRINT EL CINEMA CONTEMPORANI

IL·LUSIONS DE TOTS ELS TEMPS

Material didàctic de la sessió
Recomanada per a cicle mitjà de primària

ÍNDEX

1. QUÈ TREBALLEM
2. PROGRAMA
 - a. PRIMERA PART: ELS ORÍGENS
 - b. SEGONA PART: RELECTURES CONTEMPORÀNIES
3. ELS ULLS ENS ENGANYEN?
4. EL TRUCATGE DE SUBSTITUCIÓ
5. STOP MOTION
6. GLOSSARI
7. OBRES RELACIONADES
8. DADES DE CONTACTE

OBJECTIUS DIDÀCTICS

- Conèixer els fonaments dels trucatges de cinema des de l'observació i des de la pràctica creativa
- Aproximar-nos als orígens del cinema de fantasia
- Comprendre textos audiovisuals com a representació per tal de diferenciar el món real de la seva representació audiovisual.

QUÈ TREBALLEM

Com es construeix la fantasia al cinema? On és la màgia de les imatges? Els nens i les nenes de 3r i 4t de Primària tindran l'oportunitat de participar en la creació de trucatges de cinema i de gaudir d'una projecció de curtmetratges plens de màgia que els aproparan als orígens dels efectes especials i en la que descobriran la relació entre cinema i ciència.

Iniciarem la programació amb una activitat de creació col·lectiva: rodarem un trucatge de substitució. Amb les tauletes electròniques, l'ajut d'alguns voluntaris i voluntàries i una vareta màgica aconseguirem fer desaparèixer el públic de la sala!

Tot seguit proposem un programa dividit en dues parts amb curtmetratges de totes les èpoques que mostren la diversitat de trucatges i efectes visuals analògics de la història del cinema com el truc de substitució, els jocs d'escala, les sobreimpressions i tècniques d'animació com l'stop-motion.

Començarem per films pioners que desborden talent i creativitat: obres de Segundo de Chomón, Georges Méliès i Alice Guy. Quan acabi aquesta primera part compartirem amb els nens i nenes les seves impressions sobre el que han vist i ens prepararem per rodar un nou trucatge. Aconseguirem que un objecte gegant es mogui sol?

La segona part de la sessió inclourà clàssics contemporanis de l'animació de ninots i peces creatives en formats com el videoclip.

Culminarem la sessió amb els comentaris sobre els curtmetratges i la projecció dels clips amb els trucatges que hem rodat durant la sessió.

PROGRAMA

PRIMERA PART ELS ORÍGENS

L'HOME AMB EL CAP DE GOMA (*L'Homme à la tête de caoutchouc*)

Georges Méliès

França, 1901.

2'30"

George Méliès vol fer un experiment amb el seu propi cap. Què passarà si agafa una manxa i l'infla sense parar? Aquest curtmetratge té 120 anys i és un prodigi de combinació dels trucs de sobreimpressió i joc d'escala.

George Méliès (París, 8 de desembre de 1861 - Orly, 21 de gener de 1938) era un mag professional que va quedar meravellat amb la invenció del cinematògraf. Va experimentar amb la càmera i va introduir components del món de l'il·lusionisme i dels espectacles teatrals a l'art cinematogràfic.

Va ser un dels primers que va transformar la tècnica cinematogràfica en espectacle i en fantasia. Va ser l'inventor dels principals efectes especials, la major part d'ells vigents encara en la indústria cinematogràfica

LA FONDA DEL BON REPÒS (*L'Auberge du bon repos*)

Georges Méliès

França, 1903

5'

Un viatger lleugerament trompa es disposa a descansar a l'habitació d'una fonda. Però ho tindrà complicat per dormir-hi...passen fenòmens molt estranys! Els objectes cobren vida, apareix un dimoni i la resta d'hostes acabaran entrant a l'habitació!

COM EL SENYOR PREN UN BANY

(Comment Monsieur prend son bain)

Alice Guy
França, 1903
1'

Això de banyar-se pot resultar molt difícil si no hi ha manera de desvestir-se!

Alice Guy (Saint-Mandé, 1873 -Mahwah, Nova Jersey, 1968) va ser una cineasta pionera del cinema de ficció.

L'abril de 1896, mentre treballava a la Gaumont, Alice Guy va dirigir 'La Fée aux Choux' ('La fada de les cols'), basada en un conte francès que explica que el nens neixen en cols i les nenes en roses. "El regador regat" dels germans Lumière es considera la primera ficció cinematogràfica, i "La fada de les cols" la primera pel·lícula de més d'un minut que explica una història de fantasia i que inaugura el gènere fantàstic perquè inclou muntatge i trucs visuals. Es va estrenar pocs mesos abans que Georges Méliès rodés "Escamotage d'une dame au théâtre Robert-Houdin" que incloïa un trucatge de substitució.

L'HOTEL ELÈCTRIC

(*Electric hotel*)

Segundo de Chomón

França, 1907

9'30''

Un matrimoni arriba a un hotel on tot funciona de forma automatizada. Els objectes es mouen sols! És una de les primeres pel·lícules realitzades a partir del pas de manovella, el que coneixem com la tècnica del stop-motion.

El seu director, Segundo de Chomón (Terol, 1871 - París, 1929) va ser un pioner del cinema mut i capdavanter en l'ús creatiu dels trucatges cinematogràfics i dels efectes especials, sobretot la tècnica de l'animació *frame a frame*, coneguda com a *stop-motion*.

LA BOLA DE VIDRE

(*Kulicka*)

Herminia Tyrlova.

República Txeca, 1963.

9 min.

Vet aquí una bonica bola de vidre que acaba sent el motiu de disputa entre una colla d'animals. Un exemple de la qualitat i la sensibilitat de l'obra de la cineasta txeca Herminia Tyrlova.

Herminia Tyrlova (Březové Hory, 1900 - Zlín, 1993) va ser una realitzadora txeca de cinema d'animació de titelles a partir de les tècnica d'*stop motion*. Va produir més de 60 històries animades per a públic infantil i és una de les cineastes de referència de l'influent cinema d'animació txec.

SEGONA PART

RELECTURES CONTEMPORÀNIES

LES CARTES SON SOBRE LA TAULA

(The writing's on the wall)

Aaron Duffy, Damian Kulash, Jr. & Bob Partington.

EUA, 2014

4'15"

El grup de pop OK Go és conegut per la proposta formal dels seus videoclips que tenen milions de visites a You Tube. Són curtmetratges en els que experimenten amb tota mena de tècniques cinematogràfiques, en aquest cas, amb les il·lusions òptiques i els dibuixos en tres dimensions.

En aquest vídeo musical, rodat en un magatzem en un sol pla seqüència, els membres de la banda utilitzen tota mena d'utillatge i objectes quotidians per crear il·lusions òptiques, una solució visual per explicar que qualsevol relació té diferents punts de vista. Van necessitar cinquanta preses per aconseguir aquest resultat final!

WALLACE & GROMIT: LOS PANTALONES EQUIVOCADOS

(The wrong trousers)

Nick Park

Gran Bretanya, 1993

28'

Wallace, un inventor estrafolari i el seu gos assenyat, en Gromit, s'endinsen en una aventura trepidant, plena d'embolics que inclouen un parell de pantalons automatitzats i un pingüi desprietat.

Una de les millors pel·lícules d'animació de plastilina de la història del cinema (realitzada amb la tècnica de la *claymation*, basada en l'*stop motion* i aplicada en ninots de plastilina). 28 anys després de la seva estrena continua sent un referent del cinema d'animació per la seva combinació d'aventura, humor i qualitat artística. Darrere d'aquesta pel·lícula hi ha el segell dels estudis Aardman, fundats el 1972 i que encara continuen actius amb projectes cinematogràfics i televisius basats en la *claymation*: *el xai Xhaun*, *Pirates*, *Chicken Run*, i els llargmetratges protagonitzats pels personatges de Wallace i Gromit.

ELS ULLS ENS ENGANYEN?

Un dels objectius de la sessió d'“Il·lusions de tots els temps” és que els nens i les nenes compreguin el procés de construcció cinematogràfic, és a dir, que distingeixin l'artifici que hi ha rere una imatge, sense perdre la sorpresa i la fascinació per l'art cinematogràfic.

Aconseguir que els objectes es moguin sols o que algú sembli desaparèixer al cinema té relació amb una propietat del sistema visual humà, que és la condició que permet la “il·lusió” de les imatges en moviment del cinema. La persistència visual és un fenomen que explica que les imatges que visualitzem es mantenen en el nostre cervell unes fraccions de segon després que l'estímul hagi desaparegut.

Com aconseguim aquestes efectes, aquestes il·lusions?

Amb la irrupció de les noves tecnologies semblaria que qualsevol dispositiu té la capacitat de generar imatges, simulacions i animacions “fetes per ordinador”, sense que calgués la intervenció creativa i artística de cap ésser humà.

És clar que el cinema és un art tecnològic -des del cinematògraf dels Lumière fins al programari de l'animació digital- però és una activitat creativa, fruit de la imaginació i del talent dels i de les cineastes que volen explicar-nos històries de tota mena i amb la mediació de dispositius d'enregistrament.

Imaginem un món sense ordinadors: com aconseguim que les imatges ens traslladin a universos de fantasia? Com aconseguim que un ninot es mogui sol? I si els dispositius d'enregistrament fossin eines que ens permetessin generar il·lusions i fantasies audiovisuals?

Volem que els espectadors reconeguin el procés de producció d'una pel·lícula a partir de l'aproximació a l'origen i l'evolució dels trucatges cinematogràfics i dels efectes especials, però també gràcies a l'experimentació a la sala!

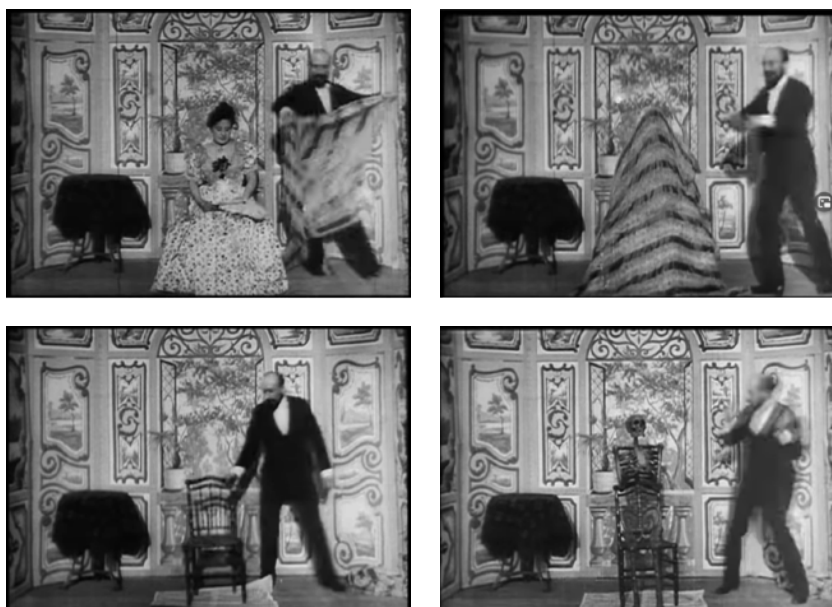
Quins trucatges cinematogràfics coneixerem?

EL TRUCATGE DE SUBSTITUCIÓ

Per ser un gran mag o il·lusionista es calen anys de pràctica i dedicació... Georges Méliès va descobrir que amb el cinema també podem fer aparèixer i desaparèixer personatges i moure objectes de lloc enganyant l'espectador.

Aquest descobriment es va produir per casualitat l'any 1896, un dia que Méliès rodava pels carrers de París. Mentre filmava una de les escenes, la manovella de la càmera es va bloquejar, però al cap d'uns instants va poder reprendre la gravació. Quan va projectar el cel·luloide es va adonar que passava un efecte sorprenent amb les imatges. Aquell tall casual de la cinta feia desaparèixer un carruatge del pla i es creava una il·lusió: els elements del pla canviaven com per art de màgia.

Així doncs, aquell mateix any, ho va portar a la pràctica el 1896 amb *Escamotage d'une dame chez Robert Houdin*, un curtmetratge en el que gràcies a la tècnica del pas de manovella, va fer desaparèixer el personatge d'una senyora, i en un gir d'humor, la transforma en un esquelet.

En què consisteix el truc?

El truc de substitució consisteix en pausar la gravació, alterar un element d'una escena i continuar-la per crear una il·lusió de màgia a l'espectador.

Com es realitza?

- Plantem la càmera al trípod enquadrant un pla fix.
- Interpretem una acció en la qual puguin desaparèixer o aparèixer coses.
- Parem la gravació i traiem o posem l'objecte o el personatge sense moure gens la resta d'elements del quadre.
- Quan reprenem la gravació, l'acció seguirà allà on s'havia quedat però alterada ja que hi haurà un element més o un element menys al quadre.

SUBSTITUCIÓ: ACTIVITAT A LA FILMOTECA

L'activitat consisteix en una petita acció que permeti als alumnes veure en directe el procés de creació del truc, i també els resultats obtinguts de la filmació.

SINOPSI: un/a nena/a vol la sala de cinema per ell/a sol/a. Fa desaparèixer la resta d'alumnes.

Plantarem la càmera de manera fixa, amb un trípode, enfocant les butaques.

Triarem per atzar un/a protagonista: serà qui durà a terme el truc en escena.

Aquesta persona anirà caminant pel passadís, es col·locarà al costat d'una fila o grup de butaques, farà un gest, i tots aquells nens i nenes desapareixeran (amagant-se ajupits a terra). Així amb cada fila.

Finalment tornarà a primera fila a seure, com si tingués tota la sala per ell/a sol/a.

Quin serà el resultat...!?

STOP MOTION

La base de l'animació és donar moviment a coses imaginades (objectes, figures, dibuixos de paper, fets per ordinador, plastilina, maquetes...). L'animació en stop motion converteix aquests objectes en protagonistes, fent que cobrin vida a través de la fotografia.

En què consisteix el truc?

Donem vida a objectes estàtics per mitjà de la projecció de fotografies a gran velocitat.

Com es realitza?

Situem la nostra figura davant la càmera fixa amb el tríode.

La fotografiem en una posició concreta que serà la posició d'inici d'una acció.

Canviem lleugerament la posició de la figura continuant amb l'acció que volem que faci i la tornem a fotografiar. Movem la figura, fem foto. La movem i la fotografiem successivament fins que aquesta completi el moviment que volem.

Un cop finalitzada l'acció importem les imatges en un programa d'edició i les muntem per ordre.

Adaptem el temps de visió de cada fotograma: el cinema utilitza 24 fotogrames per segon però, podem jugar amb diferents velocitats (12-24 fps).

STOP MOTION: ACTIVITAT A LA FILMOTECA

L'activitat consisteix en una petita acció que permeti als alumnes veure en directe el procés de creació del truc, i també els resultats obtinguts de la filmació.

SINOPSI: coreografia divertida on els cossos són l'eix central de l'animació.

Col·locarem la càmera amb el trípod de manera fixa, enfocant les butaques.

Orquestrarem un seguit de moviments (aixecar-se i seure) de manera individual o per petits grups.

Fotografiarem cada moviment.

Quin serà el resultat...!?

GLOSSARI

- **Animació:** l'animació és la tècnica que dóna sensació de moviment a imatges, dibuixos, figures, retalls, objectes, persones o qualsevol altra cosa que la creativitat pugui imaginar, fotografiant o utilitzant minúsculs canvis de posició perquè, per un fenomen de persistència de la visió, l'ull humà capti el procés com un moviment real.
- **Stop Motion:** tècnica de filmació en què es fotografien objectes successivament en posicions lleugerament distintes, a fi de produir en la projecció final una sensació de moviment.
- **Trucatge:** tècnica cinematogràfica consistent en l'obtenció d'imatges diferents de les impressionades realment i que s'utilitza directament durant el rodatge o després en el laboratori, mitjançant modificacions òptiques, sobreimpressions, etc.

OBRES RELACIONADES

Filmografia

- *Viatge a la Lluna (Le Voyage dans la Lune)* de Georges Méliès, 1902
- *Segundo De Chomón: El Cine De La Fantasía:* DVD amb un recull dels curtmetratges dirigits per Chomón entre 1903 i 1912
- *La Pionera* de Pamela B. Green, 2018: documental sobre la figura d'Alice Guy-Blanché
- *Wallace y Gromit: la maldición de las verduras* de Nick Park i Steve Box, 2005
- *Hugo* de Martin Scorsese, 2012. Inspirada en la novel·la de Brian Selznick i on el personatge de Georges Méliès hi té protagonisme.

DADES DE CONTACTE

Si voleu aprofundir més en aquest o altres aspectes del cinema, els docents disposen d'accés gratuït a la Biblioteca del cinema de la Filmoteca amb tot tipus de recursos i bibliografia sobre cinema i cultura audiovisual.

Filmoteca de Catalunya

Filmoteca per a les escoles

filmoteca.escoles@gencat.cat

935 565 198

<http://blocs.gencat.cat/filmotecaescoles>

<http://www.filmoteca.cat/web/ca/article/filmoteca-les-escoles>

Digital Films

df@digitalfilms.cat

625 850 254

www.digitalfilms.cat